

2	a. Begins to communicate personal and survival needs b. Speaks in single-word utterances and short patterns c. Uses functional vocabulary d. Understands words and phrases; requires repetition
1	a. Begins to name concrete objects b. Repeats words and phrases c. Understands little or no English.

The scoring procedures are shown in the holistic oral language rubrics above. Whatever the students do, their actions are valued based on the rubrics above.

In keeping with these ideas, assessment must take place in a communicative context and should test students' linguistic performance rather than their linguistic knowledge. Adequate linguistic performance can only be assessed by taking into account the four language skills which should be tested in an integrated and not an isolated way and assessment tools must be selected accordingly. Multiple choice tests, for example, are not the most appropriate tool to test linguistic performance although they can provide limited information on performance in receptive skills. A better option is cloze tests. As students have to combine receptive and productive skills, these tests assess structural knowledge in an integrated way. The best option, however, are communicative tasks that combine performance in various skills like reading a text and writing a response (e.g. an e-mail, an argumentative essay, etc.) or

listening to a text and summarizing it in oral or written form.

Assessing competence is much easier nowadays than in the 2000's since teachers can rely on free popular IT applications (such as Facebook, Twitter or Messenger) to induce students to communicate and even carry out collaborative tasks with students from different countries or cultures. It is also useful in order to collect corpora that can be analysed in depth, since most of these applications allow data storage.

In conclusion, a test is a tool to measure someone's ability in performing a language. It consists of the ability to use language communicatively and involves both knowledge of competence in the language, and the capacity for implementing this competence.

Taking into account above, all aspects of English skill should be taught based on situational context, especially, speaking test. The teacher should apply the test communicatively since speaking is the skill which person to person interrelated to each other.

References

1. Bachman, Lyle F. 1990. *Fundamental Consideration in Language Testing*. -Oxford: Oxford University Press
2. Hughes, Arthur. 2002. (2nd Ed). *Testing for Language Teachers*. -Cambridge: Cambridge University Press
3. Nunan, David. 2003. *Practice English Language Teaching*, First Edition. -Singapore: McGraw-Hill companies
4. O'Malley, J. Michael & Pierce, Lorraine Valsdez. 1996. *Authentic Assessment for English Language Learners: Practical Approaches for Teachers*. United States of America: Addison-Wesley Publishing Company.

РЕЗЮМЕ

Мақолада мулоқотни баҳолашнинг ва тил ўрганиш малакаларини татбиқ этишнинг самарали йўллари кўриб чиқилган. Унда коммуникатив тестларни тузишда ўқитувчилар тестнинг интерактив бўлишига алоҳида аҳамият беришлари кераклиги айтиб ўтилган. Коммуникатив тестнинг топшириқлари реал нутқ вазияти ва ҳаракатларини акс эттириши ўрганувчиларнинг билим даражасига мос бўлиши кераклиги таъкидлаб ўтилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы оценивания говорения и способы внедрения языковых навыков и др. В проектировании языковых коммуникативных тестов учителя должны уделять внимание на то, что тесты должны быть интерактивными. Задачи коммуникативных тестов должны отражать реальные речевые действия и тексты должны соответствовать уровню учащихся.

SUMMARY

The article deals with the problems of assessing speaking and ways of implementation of language skills and other issues etc. While designing the communicative language tests the teacher should pay attention to the issue that tests should be interactive. The of the tasks communicative test should reflect realistic discourse processing activities, texts and tasks should be relevant to learners level.

МАТЕМАТИКА САБАҚЛАРЫНДА ОҚЫҰШЫЛАРДЫҢ ИЗЕРТЛЕҰ ИСЛЕРИ

З.Сапаров – үлкен оқытыушы

А.Жанабергенова – ассистент оқытыушы

Әжисияз атындағы Нөкис мамлекетлик педагогикалык институты

Таянч сўзлар: фикрлаш, исботлаш, топширикларни бажаришнинг рационал йўллари топиш, мос ечимлар чиқариш.

Ключевые слова: вопросы поиска рациональных путей мышления, доказательство, выполнение заданий, делать соответствующие выводы.

Key words: questions of search of rational ways of thinking, proof, performance of tasks, to deduce corresponding conclusions.

Информациялық жәмийеттің раўажланыуы, илимий- техникалық өзгерислер, базар қатнасықлары ҳәр бир адамнан жоқары дәрежедеги кәсіплик ҳәм искерлик қәсийетлерин, тапқырлығын, қыйын ситуацияларда жол табыу, тез ҳәм қәтесиз шешимлер қабыл қылуы уқыплығын талап етеди.

Биздің ҳүкиметимиз мектеп алдына оқыушыларды бул тез өзгерип баратырған дүньяда өмирге таярлау мәселесин қояды. Мектеп оқыушыларды пүткил өмирлик билимлер менен тәмийинлей алмайтуғыны ҳәм оларды билиу усыллары менен қуралландыруы, билиу өз бетиншелигин қәлиплестириуи кереклиги өзөзинен түсиникли.

Ҳәзирги заман жетискен адамы ушын зәрүр көплеген қәсийетлерди қәлиплестириуде мектеп пәниматематика үлкен роль ойнауы мүмкин. Математика

сабақларында оқыушылар пикирлеуди, дәлиллеуди, тапсырмаларды орынлаудың рационал жолларын табыуды, сәйкес жуўмақлар шығарыуды үйренеди.

Оқыушыларын ересеклер дүнясына қосып жиберип атырып, оқытыушылар барқулла олардың келешегі ҳаққында қәўетерленеди. Балалардың оқып билим алыу тилеги, олардың билиминин сапасы, мектепти питкергеннен кейин жәмийетке табыслы араласып кетиуи ушын оқытыушы көбирек жуўапкер болады.

Қыйыншылықларға қарамай оқытыушылар оқыушылардың потенциаллық мүмкиншиликлерин раўажландырудың эффектив жолларын ҳәм қуралларын излейди. Буның ушын традициялық оқыту менен бир қатарда жаңа раўажландырушы техноло-

гиялардан пайдаланады. Традициялық ҳам раўажландырыушы оқытуу системаларын салыстырамыз.

Егер, традициялық оқытуу системасында оқытуу максети оқыушының билим, укыплылык ҳам көнликпелерди өзлестиреуи болса, раўажландырыушы оқытуу системасында- оқыушыны улыўма раўажландырыу, яғный оның ақылын, жигерин ҳам сезимлерин раўажландырыу болып, бул оқыушылардың шахсын кәлипплестиреуге бағдарланған [1:31].

Традициялық оқытуу системасында көбинесе түсиндириу- иллюстрациялық усуллар, яғный оқыушыларға таяр билимлерди мәлим етиу усуллары, қолланылады. Раўажландырыушы оқытуу системасында билимлер таяр көринисте берилмейтуғын, оқыушы оқыушылардың билимлерди излеуин, ашыуын шөлкемлестиретуғын искер- раўажландырыушы усуллар басым келеди.

Традициялық оқытуу системасында оқыушы - билим бериуши, ал оқыушы - оқытуу объекти. Раўажландырыушы оқытуу системасында оқыушы оқыушылардың изертлеу ислерин шөлкемлестиреуши, ал оқыушы оқытуудың белсенди катнасушысы болады. Оқыушылардың оқыу сабақларындағы искерлигин олардың хәр бири билим алыуда ең жоқарғы талапларға ылайық болатуғындай қылып шөлкемлестиреу, хәр бир сабақтың математикалық мазмунын таңлап алыу ҳам топарларға бөлиу, өз оқыушыларын сабақта да, сабақтан тыс ўақытларда да изертлеу ислерине тартыу, өз билимлериниң күшин басқа оқыушылар менен салыстырып тексерип көриуе мүмкиншилик бериу, яғный оларға оқыу искерлиги шегиндеги машқалаларды шешиуде үйретиу, қәлеген, хәтте математикалық емес, мәселелерди шешиу жолларын түсиндириу- математика пәни оқытуушысының баслы

ўазыйпасы. Математика пәни оқытуушысының педагогикалық искерлигиниң тийкары- оқыушылардың математикалық билимлерди топлауы ҳам жоқары қыйынлықтағы мәселелерди шешиу укыплылығын ийелеуи ғана емес, ал оқытуушының оқыушылар менен хәр бир математикалық мәселени изертлеу бойынша бирге ислесиуи.

Хәзирги заман оқытуушысының ўазыйпасы- жаңа педагогикалық технологиялардан пайдаланып оқыушыларды оқыуға үйретиу. Әмелияттың көрсетиуинше, жаңа билимлендириу технологиялары тек хәрәкетте өзлестиреуи мүмкин. Хәр бир балаға табияттан қоршап турған дүньяны билиу ҳам изертлеуе бейимлилик инәм етилген. Дурыс жолға қойылған оқытуу бул бейимликти жетилистириуи, сәйкес укыплылықлар менен көнликпелердиң раўажланыуына жәрдем бериуи керек. Изертлеу мәселелерин табыслы шешиу ушын тек тилек жеткиликли емес. Оқыушыларда изертлеуе қызығыушылық оятып, оқытуушы балалардың жұмысын олар изертлеу процедурасын, оның төмендеги хәмме тийкаргы басқышларын избе- из басып өтип, еркин өзлестиретуғындай қылып шөлкемлестиреди:

- изертлеу искерлигин тийкарлап бериу;
- машқаланы қойыу;
- материалларды топлау;
- алынған материалларды тәртиплестиреу ҳам талқылау;
- гипотезаларды усынуу;
- гипотезаларды тексеру;
- гипотезаларды дәлиллеу яки бийкарлау.

Сабақтағы изертлеу иси-машқалалы мәселени (бир үлгидеги, оқыушы ушын субъектив жаңа) қойыу ҳам шешиу формаларының бири.

Бир үлгидеги ҳам машқалалы мәселелерди салыстырыу

	Бир үлгидеги мәселе	Машқалалы мәселе
Структура өзгешелikleri	Мәселени шешиу ушын зәрүр дәслепки мағлыұматлар ҳам нәтийжеде не табыуи кереклиги ҳаққындағы хәмме информациялар мәселениң шәртинде берилген	- Мәселениң шәрти жаңа информацияны яки ис усылын билиу талабы пайда болатуғын нәтийжени алыу зәрүрлигин туўдырады. - Белгисиздиң қатнасуы.
	Мәселени шешиудиң анық алгоритми бар	Үлгилик шешиу жолы жоқ яки ол оқыушыға мәлим емес
	Оқыушыда мәселени классларға бөлиуе (оны бир үлгидеги мәселелердиң конкрет түрине киргизиуе) ҳам оны шешиу алгоритминен пайдаланыуға мүмкиншилик беретугын билимлер бар	Оқыушыда тапсырманы орынлау, әмеллерди талқылау, белгисизди ашыу («белгисизди ашыу керек, ҳам мен буны ислей аламан») ушын мүмкиншиликлер (ресурслар) бар
Оқыушының роли	Оқыушы машина ролин атқарады (мәселени «оған салынған» программа бойынша шешеди)	Оқыушы өзін шахс сыпатында көрсетеди, оның ислери, биринши нәўбетте, оның келтиретугын дәлиллери менен укыплықларына байланыслы

Машқалалы мәселени шешиу дегенде белгисизди, жаңалықты излеу процеси түсиниледи. Оқыушыларды изертлеу ислерине үйреткенде:

- оқыушыларды илимий билиу усулларына тартыу жолы менен рефлексив укыплылықларын кәлипплестиреу;
- оқыушыларда алынатугын информацияны сын көзи менен баҳалау ҳам оқыу ҳам изертлеу машқалаларын шешиудиң хәр қыйлы жолларын табыу укыплылықларын кәлипплестиреу;
- оқыу- изертлеу ислериниң тийкары сыпатындағы машқалалы технологиялардан пайдаланыу ҳам хәр бир материалдағы тийкаргы машқаланы айырып көрсетиу көнликпесин кәлипплестиреу;
- изертлеу укыплылықларын ҳам ойлау функцияларын кәлипплестиреу;

-оқыушылардың изертлеу ислерин орынлауының оқыу- илимий ҳам социаллық перспективаларын қарап шығыу керек.

Сабақ - изертлеуде оқыушы илимий изертлеу методикасын ийелейди, илимий билиу басқышларын өзлестиреди. Оқыушылардың сабақтағы изертлеу исинде байқалатуғын өзбетиншлик дәрежеси бойынша сабақ- изертлеулер басланғыш («Изертлеу үлгиси» сабағы), көтеринки («Изертлеу» сабағы) яки жоқары («Өз изертлеулер» сабағы) дәрежеге сәйкес келиуи мүмкин.

Оқыушылардың изертлеу билимлерин ҳам укыплылықларын өзлестиреуи олардың өз изертлеу оқыу ислериндеги өзбетиншлиги әсте - ақырын басқышпа - басқыш артып орынланыуы керек. Сабақ-изертлеулерде хәр қыйлы оқыту формаларынан-жеке, жұплықларда, топарлық, жәмәәт болып,- пайдаланыу мүмкин.

Сабақ- изертлеу дәрежелери

Сабақ- изертлеу дәрежелери	Оқытыушының ислери	Оқыушылардың ислери
«Изертлеу үлгиси» Сабағы	Тахтада изертлеу ислериниң тийкарғы басқышларының атамаларын, әлбетте, жазып қояды. Машқаланы анық хәм түсиникли қылып қояды, изертлеу темасын хәм максетин айтады. Оқыу процесин «машқала», «гипотеза», «гипотезаны тастыйыклау», «жуумақ» терминлеринен пайдаланып өткереди.	Оқытыушының сорауларына жууап береди. Оқытыушы усынан жұмыс алгоритминен пайдаланады. Тахтада жазылған информациядан пайдаланып, өз ислерин изертлеу үлгиси менен салыстырады
«Изертлеу» сабағы	Тахтада изертлеу басқышларының атамаларын жазыуы мүмкин. Машқаланы анық қояды. Оқыушыларға изертлеу темасын хәм максетлерин түсиндиреди. Оқыушыларды «гипотеза», «гипотезаны тексеріу», «мағлыұматларға мәни беріу (интерпретация)» хәм т.б. терминлерден пайдаланбай изертлеу ислерин алып барыуға бағдарлайды. Оқыушылардың дыққатын изертлеу ислери схемасына қаратады. «Изертлеуді неден баслау керек?», «Нелерди аныклау керек?», «Буны қалай орынлау керек?», - деген сораулардан пайдаланады.	Изертлеу исин өз бетинше режелестиреди хәм орынлайды. Керек жағдайларда оқытыушы яки эксперттен мәсләхәт сорады. Изертлеу исиниң хәр бир басқышы ушын оқытыушының бахасын (дурыс яки надурыс) алады.
«Өз изертлеулері» сабағы	Машқаланы анық қояды. Оқыушыларға изертлеу темасын хәм максетлерин өз бетинше анық айтыуы үйретеди. Оқыушылардың изертлеу ислери ушын жағдайлар жаратады: оқыу процесин дидактикалық материаллар менен тәмийинлейди, оқыушылардың жеке жұмысын хәм топарлардағы яки жуплықлардағы искерлик қатнасықларын шөлкемлестиреди. Сабақтың ақырында ис нәтийжелерин бахалайды.	Изертлеу ислерин өз бетинше, оқытыушының яки эксперттин жәрдемисиз хәм мәсләхәтисиз, режелестиреди хәм орынлайды.

Оқылық изертлеу ислери машқалаларды, олар турмыс машқалалары яки илимий машқалалар болыуы әхмийетке ийе емес, қәтесиз шешиуге үйретеди. Машқалаларды шешип, оқыушы шахсы раўажланады.

Математика объектлериниң абстрактлығы менен парық қылады, ал математикалық мазмунлы изертлеу ислери көбинесе ойлау характерине ийе болады. Математиканы оқытыуды компьютерлик қоллап куўатлау формасы сыпатындағы интерактив тапсырмалар шәртлердиң өзгериуиниң объекттин өзгериуине тәсири анықлауды изертлеу уқыплығын раўажландыруы ушын көбирек пайдалы болады. Компьютерлик модельлердиң ең баслы өзгешелиги- олар динамикалық болыуы мүмкин. Олардан басқа модельлер менен биргеликте пайдаланыу оқыушыларға өзгериу процесин бақлауға хәм оның нәтийжесин хәр қыйлы жазып қойыуға мүмкиншилику береди [1:47].

Интерактив көринистеги изертлеу тапсырмаларын орынлаудың унамлы тәреплери:

- тапсырманы орынлау формасы оятқан балалардың қызығушылығы тапсырманың мазмунын курайтуғын курамалы математикалық нызамлықларды жақсы өзлестирип алыуына жәрдем береди;
- процессти динамикалық модельлестиріу, анимацияның реаллық пенен уқсаслығы;
- процессти тақирарлау мүмкиншилиги (бул реал турмыста хәмме ўақыт мүмкин бола бермейди);

Әдебиятлар

1. Алихонов С. Математика ўқитиш методикаси. –Тошкент: «Ўқитувчи», 1992.

Бу макола ёрдамида математика дарсларида ўқувчилар фикрлашни, исботлашни, топшириқларни бажаришнинг рационал йўлларини топишни, мос ечимлар чиқаришни ўрганиши масалалари ёритилган.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы поиска рациональных путей мышления, доказательств, выполнения заданий, и умения делать соответствующие выводы на занятиях по математике.

SUMMARY

The article is devoted to the study of issues of the rational ways of thinking, proofs, performance of tasks and doing corresponding conclusions at the lessons in Mathematics.